

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Stadier paa Livets Vei

Citation: Kierkegaard, Søren: "Stadier paa Livets Vei", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 6*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Jette Knudsen; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon; Finn Hauberg Mortensen, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 1999 , s. I. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-slv-txt-shoot-idc541bffb-be13-43dc-bb13-7a05de6a7b14.pdf> (tilgået 03. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 6

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

§ 1

Hvad er ulykkelig Kjærlighed, og hvilken Experimentets Variant?

I ulykkelig Kjærlighed har Poesien fra umindelige Tider havt en Gjenstand for sin lykkelige Kjærlighed. Som man har sagt, at det var en Moder ved sit Barns Sygeleie, der opfandt Bønnen, Bønnen, som jo netop er beregnet paa en saadan Lidende, saaledes skulde man næsten troe, at ulykkelig Kjærlighed har opfundet Poesien. Men saa er det jo ikke mere end billigt, at Poesien gjør Gjengjeld og kommer den ulykkelige Kjærlighed til Hjælp, og ikke for meget at den gjør det hellere end gjerne.

Til en ulykkelig Kjærlighed hører nu: at Kjærligheden er given, og at der er en Magt, som forhindrer denne i at udtrykke sig lykkeligt i de Elskendes Forening. Intet er lettere at sige end dette, men hvad der ved en Afstand liig Jordbanens Diameter er fjernet fra dette trivielle Udsagn er at være Digteren, der ved sin guddommelige Pathos fylder dette Intet og skaber ved sit Aandepust. Uden Pathos ingen Digter. Pathos er det Første, men det Næste, som da staaer i et væsentligt og absolut Forhold til hiin, er at udgrunde en dybsindig Modsætning. Dersom man nemlig vilde optælle alle Hindringer for Elskovens Lykke, saa vilde der i denne Scala ligesom i Thermometerets være en plus og en minus Række. Begyndende fra de ubetydende Hindringer vilde man naae et Punkt, hvor Forandringen foregik og Alt blev anderledes. Der kan jo nemlig tænkes Hindringer af den Beskaffenhed, at man maatte sige: Opgaven for Elskoven er at beseire dem. Vælger en Digter en saadan Hindring som constituerende en ulykkelig Kjærlighed, saa er han ikke Digter, men Satyricus mod sin Villie. Det maa altsaa ikke staae i Kjærlighedens Magt at hæve Hindringen.

Saaledes staaer Sagen eller rettere paa dette Punkt blev den staaende for mange Aar siden. Det Senere har den fælleds Feil, at halte til begge Sider: hverken at troe paa Kjærligheden som den absolute Lidenskab eller at vælge Hindringer af prima Qvalitet: man accorderer med Creditorerne og disse lade sig sige – og Artiklen ulykkelig Kjerlighed gaaer ud, og istedenderfor bliver der een Artikel: den nogenlunde lykkelige Kjærlighed; der bliver Ligelighed og »eens Bier« for Alle.

Poesien har med Umiddelbarheden at gjøre, og kan derfor ikke tænke en Duplicitet. Betvivles det et eneste Øieblik, at de Elskende ikke ere absolut vederhæftige qua Elskende, ikke absolut færdige i sig selv til Elskovens Forening, en eneste Tvivl, saa vender Poesien sig bort fra den Skyldige og siger: »dette er mig et Tegn paa, at Du ikke elsker, derfor kan jeg ikke indlade mig med Dig.« Heri gjør Poesien ogsaa vel, at den ikke selv skal blive en latterlig Magt, som den ofte nok er bleven det i senere Tider, ved misforstaaet Valg af Opgaver.

Uden Lidenskab ingen Digter, og uden Lidenskab ingen Poesi. Skal der altsaa trænges ud af Poesien og den Afrundethed, indenfor hvilken Duplicitet ikke kan rummes, skal denne Udgang ikke være en Fortabelse i Forstandighed og Endelighed, saa maa det skee i Kraft af en høiere Lidenskab. At tage Lidenskab fra Poesien og erstatte det Tabte ved Decorationer, yndige Egne, applauderede Skovpartier, fortryllende Theater-Maaneskin er Fortabelse, ligesom det at ville bøde paa Bøgers Slethed ved Indbindingens Elegance, hvad der jo ikke kan interessere Læsere men i det Høieste Bogbindere. At tage Lidenskab bort af Replikken og til Gjengjeld lade stryge lidt i Orchesteret er at prostituere Poesien og comisk, ligesom om i Virkeligheden Elskeren istedenfor Pathos i Brystet havde en Spilledaase i Lommen for det afgjørende Øieblik.

Først naar der til Poesiens Lidenskab træder en høiere Lidenskab, først da begynder den Duplicitet, om hvilken her tales. Opgaven bliver nu dialektisk i sig selv, og det kan og maa Digterens aldrig være. Vel har f. Ex. ulykkelig Kjærlighed sin Dialektik, men den har den ikke i sig selv men udenfor sig selv. Hvad der er dialektisk i sig selv indeholder Modsigelsen i sig selv. Digterens Opgave er derimod enkelt, fordi Modsigelsen kommer udenfra. Ved sig selv maatte den ulykkelige Kjærlighed blive lykkelig, dette er Digterens Vished, men Ulykken er, at udenfor er der en Magt, som vil forhindre det. I Poesien forholder derfor Kjærligheden sig ikke til sig selv men den forholder sig til Verden, og dette Forhold afgjør, om den bliver ulykkelig. Saasnart derfor Lidenskabens Fuldtønet ud af Eet hører op, saasnart der i Lidenskab selv er Strid, ja om en høiere Lidenskab end forkynder sig i ny Fuldtønet, saasnart man i den fornemmer Tvetydighedens Samlyden, saa kan Digteren ikke indlade sig med den. Er Lidenskab Kjærlighed, saa maa denne være udialektisk i sig selv, for at Poesien skal i ham see en ulykkelig Elsker. Er Lidenskab Fædrelandskjærlighed, saa maa denne være udialektisk i sig selv, og om Helten offerer et erotisk Forhold i Kraft af sin Lidenskab, saa kaldes han ikke ulykkelig Elsker, men nævnes efter den Lidenskab, der er udialektisk i ham. Fædrelandshelten forholder sig saaledes ikke i sin Begeistring for Fødelandet til sig selv, eller Begeistring forholder sig ikke til sig selv, men den forholder sig til en Omverden og deriblandt ogsaa til et Elskovs Forhold, til et Pietets Forhold; saaledes maa Poesien forstaae det. Den æsthetiske Helt maa have sin Modstand udenfor sig ikke i sig. At dette ikke er saaledes i Hamlet, er maaskee netop Misligheden,

hvorom mere siden.

Tilbage til den ulykkelige Kjærlighed. Vil man betragte de Udmærkede blandt hine Ulykkelige, hvem »Sang og Sagn« lønnede med Navnkundighed, saa vil man strax see, at Lidenskab er umiddelbar og Modsigelsen udenfra, omtrent som den Præsten lyser efter paa de Forlovedes Vegne, thi ogsaa han tænker jo ikke, at der i den Elskendes egen Lidenskab skulde være en Modsigelse, thi saa maatte han vel ligesom Digteren altsaa ved et Digterkald føle sig opfordret til at sige om den Skyldige: han elsker ikke. Petrarca seer Laura forenet med en Anden, Abælard føler sig ikke skilt fra Heloise ved sin geistlige Stand (thi Kjærligheden er den absolute Lidenskab) han skilles ved Fulberts Vrede ak! og ved hans Grusomhed; Romeo føler ikke Familiehadet som det Adskillende, fordi det ogsaa gjennem Pietetens Forhold til Faderen rører sig i ham, det er Familiestriden, der virkeligen skiller ham fra Julie; Axel føler ingen Samvittighedsskrupel ved det nære Slægtskab, og Valborg forstaaer kun, at de elske hinanden, det er Kirken ved sin udvortes Magt, der skiller dem ad: tag Hindringerne bort, og hine Ulykkelige ere de lykkeligste af alle Elskende.

I vor Tid tager ulykkelig Kjærlighed sig ikke ud. Man seer Romeo og Julie, men veed ikke ret, hvad man skal gjøre deraf, i det Høieste græder Galleriet virkeligen, forøvrigt offerer man snarere Shakspeare end Julia en Taare, og man føler sig i Theatret i en næsten piinlig Situation. Dette kommer nu ganske simpelt deraf, at Kjærligheden som al Lidenskab er bleven den existerende Slægt dialektisk. Man kan ikke fatte en saadan umiddelbar Lidenskab, og selv en Urtekræmmersvend vilde i vor Tid kunne sige Romeo og Julia forbausende Sandheder. Det kunde nu synes, at denne Mislighed lod sig overvinde ved at drages indenfor Stykket og der bringes til Bevidsthed, saa Publikum ikke vilde føle sig ganske fremmed i Theatret men idetmindste i Urtekræmmersvenden gjenkjende sig selv. Ulykken er, at det hjælper ikke, thi saa maatte Urtekræmmersvenden, en nøktern Philosophus, en Assistentshuus-Forvalter, eller hvilken anden Forstands-Repræsentant, man vilde bruge, gaae af med Seieren; thi Sagens luslidte Side er jo netop Sandheden. Skete dette ikke, saa vilde Romeo og Julie ikke blot staae Tilskuerne fremmede, men tabe i deres Øine som halstarrige Personer, hvis Død ikke var tragisk men velfortjent ob contumaciam mod al Raison. Shakspeare har jo ogsaa modsatte Anskuelse repræsenterede i sit Drama, men hans definitive Pathos gjør ham selv lige saa sikker, som Romeo og Julie ere udialektiske i deres Lidenskab.

Naar nu Menneskene forsmaae Poesien, og dog ingen høiere Lidenskab have, hvad kan saa deraf blive Følgen? Naturligviis den, at man løber vild i halve Tanker og lyksaliggjøres i Indbildninger og Selvbedrag, og bliver den skyndsomste men ikke den skjønnsomste, den lovende og lyvende Slægt som ingen anden, hvilket let lod sig bevise apriorisk. Medens man da næsten aldrig hører Tale om en ulykkelig Elsker, saa er der desto større Concurrence om at have været det, mere endogsaa end eengang at have lidt hvad hine Ulykkelige leed, men ogsaa at have overvundet disse Lidelser o. s. v. o. s. v. o. s. v. Poesien kan ikke bruge saadanne Mennesker; den fordrer et væsentligt Udtryk for hvad man væsentligen har lidt og nøies ikke med et Par Veninders Forsikkring, der have seet hendes Lidelser, eller med en Sjelesørgers Vederhæftighed, ikke engang om han havde et speculativt Blik og saae den nødvendige Udvikling. O! vinkende Frugter for en comisk Digter, og naar han engang staaer op, er min eneste Bekymring, at han selv, fortryllet ved Synet af Gjenstandens Uudtømmelighed, dør af Latter og saaledes forhindres i at præstere Noget. Netop en Digter vilde blive en brugbar Figur som Hovedperson i en saadan Comedie, netop Scribe f. Ex. er comisk trods sit maaskee mageløse Talent, og comisk derved, at han ikke har forstaaet sig selv, at han vil være *Digter* og dog har glemt at Poesi og Lidenskab ere uadskillelige, og comisk ved at have tilfredsstillet Tiden som *Digter*: dette Hele er comisk i aristophanisk Forstand. Hele Scribes Existents er en Modsigelse ligesom den, der saa ofte findes i hans Stykker. Jeg vil tage la cameraderie, hans Receptionsstykke, hvis mesterlige Effekt man ikke noksom kan beundre. Her skildres det usle Sammenhold mellem maadelige Subjekter, der ad allehaande foragtelige Veie veed at trænge sig frem ved deres Paatrængenhed; men en ung Advocat foragter disse Veie; han bliver derfor Gjenstand for Skumleriets og Løgnens Forfølgelser. Hvad skeer? En ung Dame er saa god at interessere sig for ham, hun er ikke ukjendt med Intriguer, alt lykkes for hende, og Advocaten kommer til Hæder og Værdighed. Resultatet er altsaa: at et Cameraderie seirer over det andet, at een Intrigue tager Magten fra den anden. Ligesom da Rubrikken den ulykkelige Kjærlighed gik ud, man istedenfor Modsætninger fik een Sort: den nogenlunde lykkelige Kjærlighed, saaledes gaae her Modsætningerne: Ærlighed, Uærlighed, Dyd, Usselhed ud, og man faaer een Sort: den nogenlunde Ærlighed eller der skal lidt mere til end Ærlighed.

Idet nu Kjærligheden selv er bleven dialektisk, maa Poesien slippe den, thi det at den er bleven dialektisk betyder for det Første, at Digteren ikke kan faae sin Opgave, ikke kan komme til at begynde, fordi der er kommen en Indledning, hvis Udgang er kritisk, og for det Andet, at der slet ingen Sikkerhed er for, at Udgangen er lykkelig, naar blot alle udvortes Hindringer ere bortryddede, og endeligen, at der i Dødstilfælde slet ingen Sikkerhed er for, at det er Kjærlighedens eller Lidenskabens Heltedød, da det maaskee er en Forkølelses Feber, hvoraf man dør.

Er dette nu bragt til Bevidsthed, at Kjærligheden er opgiven som en absolut Lidenskab, saa maa Poesien forlade den; og hvor Aadslæt er, der samles Rovfuglene, her i Skikkelse af Novellister, Feuilletonister, Hermaphroditer af tragi-comiske Digtere, der ikke med Bestemthed veed, om de ville være Tragikere eller Comikere, og derfor er ingen af Delene, thi uden Lidenskab ingen Digter, ei heller en comisk. Skal Poesien vedblive at existere, maa den opdage en anden Lidenskab, der er lige saa berettiget som Kjærligheden var

det for Poesien. Det vilde ikke falde vanskeligt at vise, at der ingen saadan er til netop paa Grund af det Erotiske eiendommelige Synthese. Imidlertid vil jeg ikke udføre det her, men heller ikke fordre af Nogen, at han skal troe jeg kan det, da jeg ikke gjør det. Dog er der jo ogsaa andre i Poesiens Øine berettigede Lidenskaber. Det Samme, der svækkede Troen paa Kjærligheden, at man mangler Uendelighedens Sands, vil ogsaa svække Troen paa de andre Lidenskaber. Saa vil man, forladt af Poesien, arbeide sig ned i Endeligheden, indtil man endeligen staaer ved Politiken i slet Forstand. Opfattes Politiken med Uendelighedens Lidenskab, vil den naturligviis kunne afgive Helte, som der vare i Oldtiden, hvor man da ogsaa troede paa Kjærligheden. I Uendelighedens Verden gjelder det, at hvo som støder an i Eet støder an i Alt; thi Den, der har Sands for Uendelighed, har Sands for enhver Uendelighed. Den samme Reflexion, der har fortæret Kjærligheden, vil ogsaa fortære Politikens uendelige Lidenskab. En Helte-Mand i en saadan Tidsalder bliver en Mand, der vil arbeide for et endeligt Maal, vil, som han siger, offre Livet derfor, maaskee ogsaa af en Feiltagelse kommer til det, og ved en ny Feiltagelse bliver canoniseret som Helt. En saadan Figur er imidlertid aldeles ubrugelig for Poesien (det skulde da være at han kunde bruges som Pølsehandleren hos Aristophanes), han er upoetisk og modsiger sig selv. Forsaavidt er det ganske consequent, at Politiken i vor Tid ikke begeistrer dens Dyrkere til Offere, thi den begeistrer slet ikke, ellers kommer det af sig selv med Offrene. Det er en Modsigelse for et endeligt Formaal at ville offre Livet, og en saadan Adfærd er i Poesiens Øine comisk, ligesom det at dandse sig ihjel, eller at ville gaae med Sporer, naar man er vinkelbenet og falde i dem og lade Livet – hellere end at lade være at gaae med Sporer. O! vinkende Opgaver for en comisk Digter, men uden Lidenskab ingen Digter heller ingen comisk. Stof skal han ikke mangle, thi Politiken mangler ikke Tjenestefolk. En brugbar Hovedfigur kunde blive en Politiker, der trods al sin Kløgt vil være begeistret, vil være Offer, men vil ikke offre sig, vil falde, men selv være Vidne til Acclamationen, hvorfor han ikke kan komme til at falde og maaskee til Syvende og Sidst i sig selv har det eneste Menneske, der staaer ham i Veien: en Begeistret, der ikke har Anelse om hvad Begeistring er. Hans Pathos vilde culminere i denne ubegribeligt nok ikke forlængst opslidte Talemaade: »jeg vil offre mit Liv, Ingen skal sige, at jeg ikke har Heltemod, men dette blinde Mod er ikke det Høieste, derfor behersker jeg mig selv – og bliver ved at leve; derfor behersker jeg mig selv – og lader en Anden, en mindre Vigtig falde i mit Sted. Plaudite.« Det er jo i sin Orden, at en Politikus, der er klog, ogsaa er klog nok til at indsee, hvad der er skjult for den mere Eenfoldige, hvor vigtigt hans Liv er for Staten, at naar han lever længe, saa staaer Ingen til at trænge; men Begeistring er det ikke. Al Begeistring ligger i Uendelighedens Lidenskab, hvor Peer og Povl med samt deres Klogskab forsvinde som et Intet. Gud hjælpe Poesien, ved Politikens Hjælp sættes den paa Vand og Brød! Allerede Aristoteles har indeelt Menneskene i: θεολογοι, φιλοσοφοι, πολιτικοι. Politikerne komme sidst, end sige da Endelighedens Politikere, der forsage Uendelighedens Lidenskab, de komme aller sidst eller rettere bag efter; det gjør tyndt Øl altid. I Tro paa sig selv er der ingen Begeistring endnu mindre i Troen paa sin Smule Kræmmerklogskab; al Begeistring hviler enten i Troen paa sin Lidenskab eller dybere i Troen paa et Forsyn, der lærer Een, at selv det største Menneskes Død er en Spøg for et Forsyn, der har Legioner Engle i Baghaanden, og at han derfor resolut skal gaae i Døden og lade Forsynet om hans gode Sag, og Digteren om hans Eftermæle. Som man da sjeldent seer en ulykkelig Elsker i vor Tid, saa seer man ligesaa sjelden en Martyr i Politikens Verden, men derimod er der almindelig Concurrence om: »Fanden gale mig at have været villig dertil, ja at være det, hvis man ikke indsaar at det var større o. s. v.«; og Politiken har en talløs Skare af titulaire Helte og Martyr-Volontairer, ikke under Vaaben, men inter pocula. De have Alle hiint Heltedødens Høimod, men ogsaa ved en ligesaa heltetmodig Viisdom indseet, »at det var bedre for det Hele, for Samfundet, at de skyldte Menneskeheden at leve – og klinke.« Der er et Skridt tilbage og dette er et sandt non plus ultra, det er naar en saadan kandestøbende Generation af Livsassuranceurer opfatte det som en Uretfærdighed af Poesien, at den ikke vælger sine Helte blandt de værdige Samtidige. Men man gjør Poesien Uret, eller rettere man hidse den ikke for længe, at det ikke ender med, at den aristophanisk tager den første den bedste af Pølsehandlerne og gjør til Helt. Paa anden Maade begeistres Poesien ikke ved Banden og Trumfen i Bordet.

Poesiens Tid synes saaledes at være forbi, den tragiske nemlig. En comisk Digter vil savne Publikum, da end ikke Publikum kan være to Steder paa eengang: paa Bredderne og i Comedie. Desuden har en comisk Digter sit eget Tilhold i en Pathos, der ligger udenfor Stykket, og viser ved sin Existents, at Poesiens Tid er forbi. Den, der vil sætte sit Haab til et speculativt Drama, tjener kun forsaavidt Poesien, som han tjener det Comiske. Skulde det lykkes en Troldmand eller en Troldkjærling at bringe et saadant tilveie, skulde det ved en speculativ Thaumaturgs (thi en Dramaturg vilde ikke forslaae) Bistand tilfredsstille Tidens Fordring som *poetisk* Arbeide, saa vilde denne Begivenhed jo være et godt Motiv for en Comedie, om den end vilde naae den comiske Virkning gennem saa mange Forudsætninger, at den derfor ikke kunde blive populair.

At Poesiens Tid er forbi vil i Grunden sige, at Umiddelbarheden er forbi. Ganske uden Reflexion er Umiddelbarheden ikke, den har i Poesiens Opfattelse relativ Reflexion ved at have sin Modstand uden for sig. Men først da er Umiddelbarheden egentlig forbi, naar den umiddelbare Uendelighed skal gribes af en ligesaa uendelig Reflexion. I samme Øieblik ere alle Opgaver forvandlede og gjorte dialektiske i sig selv; ingen Umiddelbarhed faaer Lov at staae ved sig selv eller udsættes blot for at stride med Andet, da den maa stride med sig selv.

Tilbage til Kjærligheden. Naar Kjærligheden ikke staaer ved sig selv, saa vil dette sige, at den ikke, som i Poesien, selv given har sin Hindring udenfor men faaer sin Hindring i sig selv. Saaledes fremkommer der en

Opgave, som enhver Digter maa vrage, men som dog har sin Betydning, en Opgave, der kan varieres paa mange Maader, og en af disse har jeg valgt mig i mit psykologiske Experiment. Kjærligheden er given, der sees ingen Hindringer, tvertimod Fred og Tryghed, et Blikstille begunstiger den. Men idet den skal føres ind i den uendelige Reflexion, støder den paa Vanskeligheder. Vanskelighederne fremkomme altsaa ikke, idet Kjærligheden colliderer med Verden, men idet den skal reflectere sig i Individualiteten. Problemet er saa dialektisk, at det at Kjærligheden støder an saaledes, ogsaa kan friste til det omvendte Udtryk: er da Kjærligheden given. Er det nu ikke en religieus Collision, saa er Problemet slet ikke til uden som Passiar; thi det Poetiske er herligt, det Religieuse endnu herligere, men hvad der er derimellem er Passiar, hvor meget Talent der end ødsles derpaa.

Kjærligheden støder nu an, eller det forekommer Individet saaledes, og han udsiger om sig selv, at han har en ulykkelig Kjærlighed. Jeg udtrykker mig aldeles dubitativt og har ikke den Lidenskab, som min Ridder, men jeg søger at forstaae ham. Digteren vilde nu spørge ham: »hvad er der da til Hinder, er det grusomme Forældre, der skulle formildes, er det Familiehud der skal udsones, er det en pavelig Dispensation, der skal tilveiebringes, en Anden, der skal skaffes bort, eller ak jeg maa vel sørge over mig selv og min Stilling, er det en Skjærv jeg skal tilkaste Dig, behøver Du Penge for at blive lykkelig, nu vel – med mindre Du i de fire første Tilfælde hellere vil, saa gjør jeg Dig ulykkelig, men til Helt.« Den Paagjeldende svarer Nei. Da vender Digteren sig bort og siger: ja min kjære Ven saa elsker Du ikke. Poesien er villig til at gjøre Alt for Elskov, villig til at forskjønne den lykkelige, villig til at besynge den ulykkelige, men i sin elskelige Naivitet maa den vide Eet sikkert: Elskoven, at den ikke efter at have gjort Alt, pludseligen skal opdage, at det var forgjeves, fordi der var andre Hindringer.

For at fastholde Opgaven maa man bestandigt gjøre Dobbeltbevægelser. Enhver, der ikke kan det og ikke kan det med Lethed, seer slet ikke Opgaven, og Held ham da, om han ikke har tabt sin Glæde ved Poesien. Men kan han gjøre det, saa veed han ogsaa, at den uendelige Reflexion er ikke noget Fremmedartet, men er Umiddelbarhedens Gjennemsigthed for sig selv.

Antages Kjærligheden at have lykkeligt gennemgaaet den uendelige Reflexion, saa er den noget Andet, saa er den religieus; strander den underveis, saa strander den paa det Religieuse. Dette seer man maaskee ikke strax, fordi man ofte nok selv under det Navn: uendelig Reflexion, tænker en endelig Reflexion. I Forhold til enhver endelig Reflexion er Umiddelbarheden væsentligen høiere, og det er en Fornærmelse for den, at skulle indlade sig med en saadan. Dette forstaae Digterne meget godt, og derfor komme Hindringerne udenfra, og det Tragiske ligger netop i, at disse have Magt til i en vis Forstand at seire over Umiddelbarhedens Uendelighed; kun Spidsborgere og hermaphroditiske Digtere forstaae det anderledes. Men en uendelig Reflexion er uendeligt høiere end Umiddelbarheden, og i den forholder Umiddelbarheden sig til sig selv i Ideen. Men dette: i Ideen betegner et Guds Forhold i den videste Omfang, og indenfor dette Omfang er der en Mangfoldighed af nærmere Bestemmelser.

I Umiddelbarheden er Ideen ogsaa, Digteren seer den jo, men for hans Helt er den ikke, eller han er ikke i sit Forhold til den i Forhold til sig selv. Netop derfor er han ikke fri i sin Lidenskab. Friheden betyder nemlig ingenlunde, at han skal opgive den, men Friheden betyder, at den Uendelighedens Lidenskab, hvormed han kunde opgive den, bruger han til at fastholde den. En saadan Tanke kan den digteriske Helt slet ikke tænke, og Digteren tør ikke lade ham tænke den, thi i samme Øieblik ophører han at være digterisk Figur.

I den uendelige Reflexion vindes saaledes Friheden, hvad enten denne nu er bekræftende eller benegtende. I mit Experiment har jeg valgt Protestationen, saa vise Dobbeltbevægelserne sig tydeligst. Han fastholder paa eengang sin Kjærlighed, han har ingen Hindring udenfra, tvertimod smiler Alt begunstigende og truer med at forvandles til Forfærdelse, hvis han ikke følger sit Ønske, truer ham med Ærens visse Tab, med den Elskedes Død: altsaa han fastholder paa eengang sin Kjærlighed og at han dog trods Alt ikke vil, ikke kan realisere den.

Stillingen er saa dialektisk, at man ikke maa forhaste sig, saa kommer der kun Forvirring ud. Men er det sandt, at Umiddelbarhedens Tid er forbi, saa gjelder det om at naae det Religieuse, alt Midlertidigt gavner ikke. Og for hvem det er sandt, at Umiddelbarhedens Tid er forbi, for ham vil ogsaa den vanskeligste dialektiske Bevægelse blive populair; ellers er jeg meget villig til at indrømme, at mit Experiment er meget langt fra at være populairt. Man troer i Almindelighed, at det, der gjør en Fremstilling upopulair, ere de mange Kunstudtryk i den videnskabelige Phraseologi. Det er imidlertid en aldeles tilfældig Art Upopularitet, som videnskabelige Parleurer have tilfælles med f. Ex. Skippere, der ogsaa ere upopulair, fordi de tale en Jargon, og ingenlunde fordi de tale dybsindigt. Tid efter anden kan jo ogsaa en Philosophies Terminologi trænge igjennem lige til den menige Mand, og altsaa var det jo en Tilfældighed med hiin Upopularitet. Det er Tanken, ikke Udtrykkets Tilfældighed, der væsentligen gjør en Fremstilling upopulair. En systematisk Posement- og Knapmager kan blive upopulair, men er det væsentligen slet ikke, forsaavidt han ikke tænker meget ved det høist Besynderlige, han siger (ak! og dette er en populair Kunst); Socrates derimod var den upopulairste Mand i Grækenland, netop fordi han sagde det Samme som det simpleste Menneske, men tænkte uendeligt meget derved. At kunne holde ud med een Tanke, at holde den ud med ethisk Lidenskab og Aandens Uforfærdethed, at see denne ene Tankes Duplicitet i sig selv med samme Ligelighed og paa eengang i det Samme at see den dybeste Alvor og den høieste Spørg, det dybeste Tragiske og det høieste

Comiske, det er upopulært til alle Tider for Enhver, der ikke har fattet, at Umiddelbarheden er forbi. Men hvad der er væsentligen upopulært det kan heller ikke læres udenad. Dog herom paa andet Sted.

Dette er altsaa Opgaven, jeg har sat mig: en ulykkelig Kjærlighedshistorie, hvor Kjærligheden er dialektisk i sig selv og i den uendelige Reflexions Krise faaer et religiøst Anstrøg. Man seer let Opgavens Forskjellighed fra enhver anden ulykkelig Kjærlighedshistorie; man seer det let, naar man paa eengang seer begge Dele, ellers seer man maaskee ingen af Delene.